

Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed
*Ministerie van Onderwijs, Cultuur en
Wetenschap*

JURYVERSLAG

Gebiedsbiografie- prijs 2026

Juni 2026

Inhoud

Inleiding	3
Voorwaarden	4
Inzendingen	5
Makers	5
Schaalniveau en achtergrond	5
Motivatie	5
Shortlist	6
Beoordeling door onafhankelijke vakjury	7
Inhoudelijke kwaliteit	7
Verhalende kwaliteit	7
Visuele/grafische presentatie	7
Betrokkenheid van de gemeenschap	7
Potentiële impact op het gebied of landschap	7
Overwegingen	8
Top-3	8
Winnaar Gebiedsbiografieprijs 2026	9
Vervolg	10
Colofon	11

Inleiding

De landschaps- of gebiedsbiografie is een onderzoeksinstrument dat laat zien hoe een gebied zich door de eeuwen heen heeft ontwikkeld als gevolg van de wisselwerking tussen mens en natuur. De gebiedsbiografie geeft inzicht in de manier waarop het verleden doorwerkt in de huidige opbouw en kenmerken van een gebied. Het instrument biedt daarmee aanknopingspunten om hierop voort te bouwen bij nieuwe ontwikkelingen.

Hoewel de gebiedsbiografie een relatief jong onderzoeksinstrument is, dat bovendien nog volop in ontwikkeling is, zijn er in Nederland al vele gebiedsbiografieën verschenen. Van kleine tot grote gebieden, van beknopte uitgaven tot dikke, meerdelige series en uiteenlopend in benaming. Historische atlas, kwaliteits-atlas, 'het verhaal van': de oogst aan gebiedsbiografieën is groot en divers.

Vorig jaar liet de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE), samen met de directie Erfgoed & Kunsten van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, onderzoek doen naar ontwikkeling, doorwerking en toepassing van het instrument. De resultaten van deze onderzoeken zijn gepresenteerd op een studiemiddag op 20 mei 2025 over 'de toekomst van de gebiedsbiografie'. In vervolg hierop werkt de RCE momenteel aan een nieuwe gids over de gebiedsbiografie, die met name gericht is op opdrachtgevers. Op de studiemiddag werd tevens een nieuw initiatief aangekondigd: de Gebiedsbiografieprijs.

Voorwaarden

Om positieve aandacht te blijven genereren voor de gebiedsbiografie en om het professionele debat te blijven voeren over kwaliteit en innovatie in het vakgebied, heeft de RCE het initiatief genomen om een Gebiedsbiografieprijs in te stellen. De oproep voor inzendingen ging eind oktober 2025 open. Tot 8 december 2025 konden publicaties worden voorgedragen die zijn opgezet als landschaps- of gebiedsbiografie en die:

- zijn verschenen tussen 1 oktober 2022 en 1 oktober 2025;
- zijn geschreven in het Nederlands;
- betrekking hebben op een gebied in Nederland of Caribisch Nederland;
- openbaar toegankelijk zijn, dat wil zeggen: de publicatie dient ofwel fysiek via de boekhandel of bibliotheek ofwel online voor iedereen toegankelijk te zijn. Ongepubliceerde masterscripties en proefschriften waren uitgesloten van deelname.

Inzendingen

Er zijn 27 publicaties voorgedragen, waarvan er 21 aan de gestelde voorwaarden voldeden. Uit deze longlist van 21 publicaties is, in overleg met de jury, door de RCE een shortlist gemaakt van zeven gebiedsbiografieën. Voor het maken van deze shortlist is naar drie aspecten gekeken: de makers van de biografieën, de achtergrond en het schaalniveau van de biografie en de ingediende motivaties.

Makers

Versillende bureaus of auteurs bleken met meerdere gebiedsbiografieën op de longlist te staan. Om tot een shortlist te komen is ervan uitgegaan dat een bureau of auteur van maximaal één meedingende gebiedsbiografie eerste auteur kan zijn.

Schaalniveau en achtergrond

Wat betreft de achtergrond en het schaalniveau van de voorgedragen gebiedsbiografieën vielen de volgende categorieën te onderscheiden:

- Nationaal park (7x)
- Regio/landschap (4x)
- Novex-gebied (3x)
- Gemeente (3x)
- Geopark (1x)
- Provincie (1x)
- Caribisch Nederland (1x)
- Lokaal (1x)

Om tot een shortlist te komen is ervan uitgegaan dat er tenminste één gebiedsbiografie geselecteerd zou worden uit de categorieën die meerdere keren voorkomen.

Motivatie

De ingediende motivaties varieerden in lengte en inhoud maar waren wel behulpzaam om te komen tot een shortlist. Zo waren er voor sommige gebiedsbiografieën door verschillende partijen motivaties ingediend.

Shortlist

De zeven titels die op de shortlist zijn gekomen, zijn in alfabetische volgorde:

- S.L. Coppens, E. van den Berg & B. Pinkert (Cultuurland Advies), *Gebiedsbiografie North Sea Port District* (september 2025).
- M. Steenhuis, P. Meurs & V. Teunissen (SteenhuisMeurs), *Het Groene Hart. Wereld tussen de steden* (september 2023).
- J. Neeffjes & H. Bleumink (Overland), *Landschapsbiografie van de Drents-Friese Grensstreek* (februari 2024).
- V. Simons (red., MUST), *Landschapsbiografie van de Zwinstreek* (februari 2023).
- M. Paulissen, P. Veen (Strootman Landschapsarchitecten), I. Borkent & G. van Duinhoven (red.), *Nationaal Park De Maasduinen. Biografie van een dynamisch landschap* (2024).
- R. van Balen, W. Hoek, L. Keunen & R. Verdonschot, *Stuwwal in het laagland. Geopark Heuvelrug Gooi en Vecht* (maart 2025).
- L. Keunen e.a. (red., RAAP), *Voorst! Een cultuurhistorische atlas van een veelzijdige gemeente tussen Veluwe en IJssel* (juni 2024).

Beoordeling door onafhankelijke vakjury

De beoordeling van de zeven publicaties op de shortlist vond plaats door een onafhankelijke vakjury:

- Noël van Dooren, Rijksadviseur voor de Fysieke Leefomgeving (voorzitter)
- Saskia van Dockum, directeur Het Utrechts Landschap
- Jan Kolen, hoogleraar Landschapsarcheologie en Cultureel Erfgoed Universiteit Leiden
- Linde Egberts, hoofd afdeling Landschap Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed
- Dennis Worst, senior projectleider Landschapsbeheer Friesland
- Suzanna Jansen, schrijfster

Twee juryleden gaven aan een zekere mate van betrokkenheid te hebben gehad met een biografie van de shortlist. Saskia van Dockum was betrokken bij *Stuwwal in het laagland* en Dennis Worst bij de *Landschapsbiografie van de Drents-Friese grensstreek*. Zij hebben zich om die reden onthouden van een oordeel over deze gebiedsbiografieën.

De criteria waarop de jury de inzendingen beoordeeld heeft, zijn van tevoren bekendgemaakt. Daarbij is ook aangegeven dat een biografie niet op alle aspecten hoog hoeft te scoren, maar zich juist ook op één of enkele aspecten positief kan onderscheiden.

Inhoudelijke kwaliteit

Hierbij gaat het om aspecten zoals:

- Is de biografie gestructureerd opgezet en feitelijk juist onderbouwd?
- Is er een langetermijnperspectief gehanteerd waarbij ontwikkelingen en transformaties uit verschillende tijdsperiodes aan bod komen?
- Is er aandacht voor de wisselwerking/interactie tussen mens en natuur door de tijd?

Verhalende kwaliteit

Hierbij gaat het om aspecten zoals:

- Is de biografie toegankelijk, samenhangend en prettig geschreven?
- Besteedt de biografie voldoende aandacht aan de mens als auteur van het landschap?
- Belicht de biografie nieuwe invalshoeken op de relatie tussen mens en landschap, voorbij de bestaande historische en erfgoedcanons?

Visuele/grafische presentatie

Hierbij gaat het om aspecten zoals:

- Is de visuele vormgeving van de biografie aantrekkelijk of origineel?
- Sluiten tekst en beeld goed op elkaar aan? In hoeverre versterkt de visuele laag het verhaal en draagt deze bij aan een beter begrip van het landschap?
- In hoeverre kun je het verhaal als lezer volgen door middel van het beeldmateriaal (kaarten, foto's, infographics, tijdlijnen, etc.)?

Betrokkenheid van de gemeenschap

Hierbij gaat het om aspecten zoals:

- Zijn bewoners, gebruikers of andere stakeholders betrokken bij de totstandkoming van de biografie?
- Draagt de biografie bij aan bewustwording van de identiteit of trots op het gebied?

Potentiële impact op het gebied of landschap

Hierbij gaat het om aspecten zoals:

- Wordt er verbinding gelegd met het heden en de toekomst?
- Heeft de biografie betekenis voor actuele vraagstukken of opgaven?
- In hoeverre heeft de biografie potentie om beleidsmakers en andere professionals aan te zetten tot beweging?

Overwegingen

De jury is verheugd met het grote aantal inzendingen en prijst de inzenders om de enorme hoeveelheid werk die er is verzet. Het is duidelijk dat de gebiedsbiografie als instrument op het snijvlak van erfgoedzorg en gebiedsontwikkeling brede ingang heeft gevonden. De totstandkoming van een gebiedsbiografie wordt veelal participatief aangepakt, waarbij er aandacht is voor het auteurschap van de mens en de relatie tussen mens en natuur. De zeven titels op de shortlist zijn van bijzondere kwaliteit en laten in hun verscheidenheid en aanpak de reikwijdte en brede toepasbaarheid van het instrument zien.

Uit de inzendingen blijkt dat er een duidelijk werkveld is ontstaan. Een aantal onderzoeksbureaus neemt een groot deel van de productie voor hun rekening en heeft de gebiedsbiografie als ambacht verankerd. Daarnaast zijn er ook nieuwkomers, die met ander beeld- en kaartmateriaal komen en andere accenten leggen. Accenten waarbij de rijkdom van de landschapsgeschiedenis een podium krijgt via pakkende verhalen en beelden. En waarbij soms moedige selecties worden gemaakt van kernkwaliteiten op landschappelijke schaal.

Tegelijk constateert de jury dat geen van de gebiedsbiografieën op alle beoordelingscriteria hoog scoort. Mogelijk heeft dit te maken met 'overvraging' van het instrument of wijst het op een fundamenteel verschil in denkrichting over de toepassing en het nut van de gebiedsbiografie. Inhoudelijk en/of visueel sterke gebiedsbiografieën bieden niet altijd voldoende aanknopingspunten voor een (kritische) duiding en reflectie op hedendaagse en toekomstige opgaven. Andersom zijn biografieën met een sterke potentiële impact op het gebied niet altijd de meest inhoudelijk betrouwbare weergaven van de ontwikkelingsgeschiedenis.

In algemene zin constateert de jury dat vaak een kader ontbreekt om de ontwikkelingen van de laatste eeuw te waarderen, op een manier die verder gaat dan deze enkel te beschrijven of als gevaren te duiden. Ook het in verband brengen van de geweldige rijkdom aan historische kennis met een toekomstperspectief verdient meer aandacht.

Een belangrijke vraag lijkt te zijn wat de positie is van de gebiedsbiografie als kennisdocument in een arena van belangen. Hier constateert de jury een spanningsveld. Kunnen auteurs voldoende kritisch zijn ten opzichte van de gevestigde belangen die het aanzien van het hedendaagse landschap bepalen en biedt de biografie dan voldoende aanknopingspunten voor het debat over de toekomst van het gebied? Is de vertaalslag naar toekomstperspectieven moeilijk omdat dit ook vraagt om het erkennen van

verlies of verarming van landschappelijke waarden en het daarom veiliger of aantrekkelijker is om in een gebiedsbiografie alleen het mooie verleden de ruimte te geven?

Op basis van de publicaties *an sich* is ook niet altijd op te maken welke rol opdrachtgevers hebben gespeeld en in hoeverre auteurs de vrijheid hebben gehad om te schrijven wat zij nodig achtten. Is een gebiedsbiografie voor een specifiek doel of met een specifieke agenda opgesteld? Het is belangrijk om de opdracht en aanleiding voor een gebiedsbiografie helder te hebben. Wegens het soms ontbreken van deze informatie heeft de jury besloten alleen te kijken naar wat er tussen de fysieke of digitale kaften van de meedingende biografie staat. Bij een eventuele volgende ronde zou het aanbeveling verdienen om een aanbevelingsbrief bij de indiening mee te sturen waarin doel en aanleiding expliciet aangegeven worden. Ook eventuele bijproducten of vervolgstappen, zoals een gebiedsvisie, een beheersplan of een transformatiekader, kunnen in zo'n begeleidend schrijven benoemd worden.

Top-3

Na rijp beraad is de jury gekomen tot drie gebiedsbiografieën die gemiddeld genomen het hoogst scoren. In alfabetische volgorde zijn dat:

Landschapsbiografie van de Drents-Friese Grensstreek, auteurs: J. Neeffjes & H. Bleumink (**Overland**)

Een vakkundige, vanuit de landschapsgeschiedenis ingestoken biografie, met diepgang en aandacht voor verschillende disciplines, toegankelijk geschreven en voorzien van fraai, informatief kaart- en beeldmateriaal, die helder inzicht biedt in de doorwerking van het verleden in het heden.

Landschapsbiografie van de Zwinstreek, auteurs: V. Simons (red., **MUST**)

Een verhalende biografie met een originele thematische structuur en een aangename balans tussen toegankelijkheid en wetenschappelijke onderbouwing. Helder wordt beschreven hoe de landsgrens in historisch-landschappelijke zin geen rol speelt, maar in het huidige beleid des te meer.

Voorst! Een cultuurhistorische atlas van een veelzijdige gemeente tussen Veluwe en IJssel, auteurs: L. Keunen e.a. (red., **RAAP**)

Een bijzonder voorbeeld van een geslaagde *bottom-up* benadering door de grote betrokkenheid van bewoners. De maar liefst 74 auteurs, grotendeels uit de gemeenschap, behandelen een grote variatie aan thema's.

Winnaar Gebiedsbiografieprijs 2026

De titels op de shortlist vertegenwoordigen gezamenlijk de diversiteit in het genre van de gebiedsbiografie. Ze vormen een fraai boeket en verdienen alle drie applaus. Maar bij een prijs hoort een winnaar. Daarom heeft de jury deze top-3 nogmaals langs de eerdergenoemde beoordelingscriteria gelegd en na uitvoerig beraad gekozen voor een gebiedsbiografie die getuigt van vakmanschap, diepgang en inzicht.

De winnaar van de Gebiedsbiografieprijs 2026 is:

Landschapsbiografie van de Drents-Friese Grensstreek
van Jan Neeffjes en Hans Bleumink.

Vervolg

De bedoeling van de RCE met de Gebiedsbiografieprijs is om positieve aandacht te genereren voor het instrument van de gebiedsbiografie en het professionele debat over de toepassing, ontwikkeling en doorwerking ervan te stimuleren. Met de winnaar van de eerste Gebiedsbiografieprijs zal een bijeenkomst worden georganiseerd op locatie. De winnende gebiedsbiografie wordt op

die manier in het zonnetje gezet en het veld wordt uitgenodigd om met elkaar in gesprek te gaan en van elkaar te leren. De ervaringen die zijn opgedaan met de Gebiedsbiografieprijs zullen eveneens een plekje krijgen in het programma. Gezien de grote belangstelling voor de prijs is de RCE voornemens deze over twee jaar opnieuw uit te reiken.

Colofon

Projectnaam: Gebiedsbiografieprijs 2026
Juryleden: Noël van Dooren, Rijksadviseur voor de Fysieke Leefomgeving (voorzitter)
Saskia van Dockum, directeur Het Utrechts Landschap
Jan Kolen, hoogleraar Landschapsarcheologie en Cultureel Erfgoed Universiteit Leiden
Linde Egberts, hoofd afdeling Landschap Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed
Dennis Worst, senior projectleider Landschapsbeheer Friesland
Suzanna Jansen, schrijfster
Opgemaakt: juni 2026

Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed
Smallepad 5 | 3811 MG Amersfoort
Postbus 1600 | 3800 BP Amersfoort
tel. 033 – 421 7 421
info@cultureelerfgoed.nl
www.cultureelerfgoed.nl